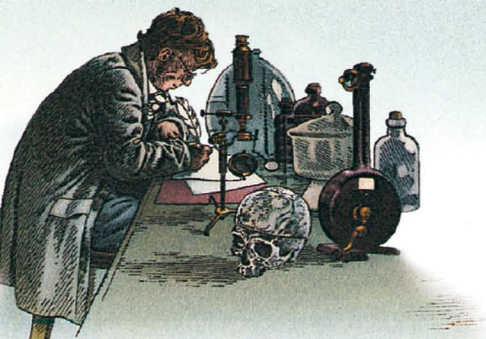




Meri Šeli

ilustrovaó Filip Mink



Frankenštajn ili Moderni Prometej

Knjige za sva vremena / Kreativni centar

Edicija Knjige za sva vremena
Meri Šeli
Frankenštajn
ili Moderni Prometej

Naslov originala

Mary Shelley
Frankenstein or the Modern Prometheus

Prevela s engleskog

Slavka Stevović

Ilustrovao

Filip Mink (*Philippe Munch*)

Komentari

Mark Pore (*Marc Porée*)

© Éditions Gallimard, 1997, za ilustracije

© Éditions Gallimard, 1997, za izdanje na francuskom jeziku

© Kreativni centar, 2006, za izdanje na srpskom jeziku

Prevod predgovora i komentara

Ivana Ignjatović

Lektor i redaktor prevoda i komentara

Violeta Babić

Konsultant za izdanje na srpskom jeziku

Dr Biljana Dojčinović-Nešić

Izdaje

Kreativni centar, Beograd, Gradištanska 8, tel. 011/38 20 464, 38 20 483, 24 40 659
www.kreativnicentar.co.yu

Za izdavača

Mr Ljiljana Marinković, direktor

Štampa

Publikum

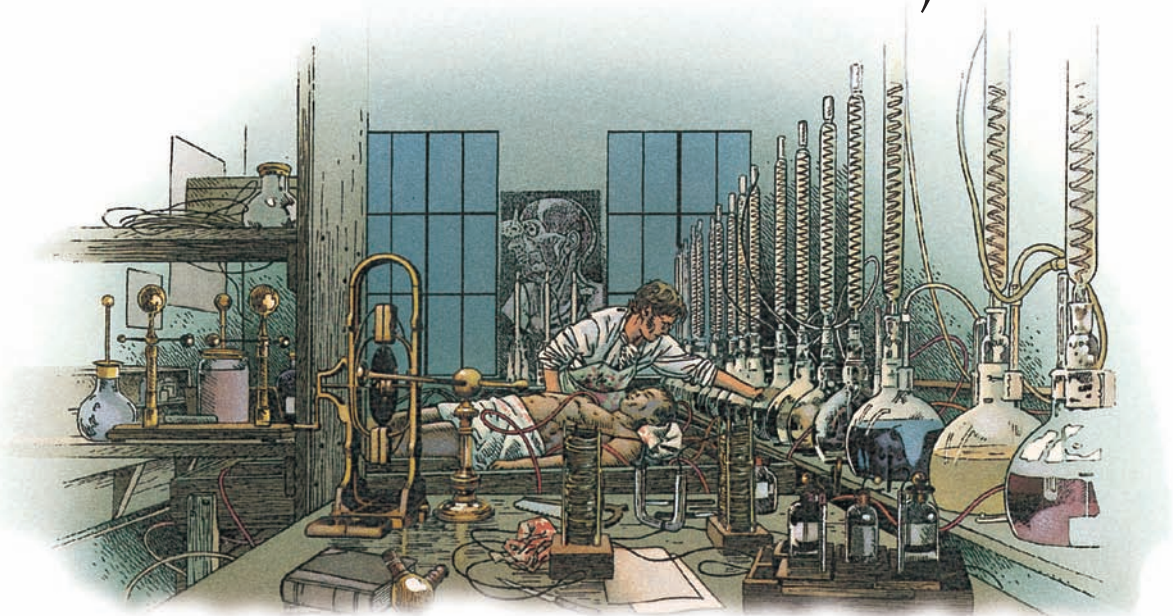
Tiraž 2000

ISBN 86-7781-399-3

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
821.111-31
ШЕЛИ, Мери
Frankenštajn ili Moderni Prometej / od
Meri Šeli ; ilustrovao Filip Mink ; prevela
Slavka Stevović ; komentari Mark Pore. - 1.
izd. - Beograd : Kreativni centar, 2006
(Beograd : Publikum). - 256 str. :
ilustr. ; 25 cm. - (Edicija Knjige za sva
vremena)
Prevod dela: Frankenstein or the Modern
Prometheus / Mary Shelley. - Tiraž 2.000
ISBN 86-7781-399-3
COBISS.SR-ID 129529612

Frankenštajn

ili Moderni Prometej



od

Meri Šeli

ilustrovaó Filip Mink

prevela s engleskog Slavka Stevović

komentari Mark Pore



Kreativni centar

KNJIGE ZA SVA VREMENA



PREDGOVOR

Prema Erazmu Darvinu i nekim nemačkim fiziolozima, događaj na kojem se zasniva zaplet ove priče nije nemoguć. Ne treba pomisliti da sam se i s najmanjim stepenom ozbiljne vere priklonila toj zamisli; ipak, uzimajući je kao osnovu izmišljene priče, nisam smatrala da pletem mrežu natprirodnog straha. U tom događaju koji priču čini zanimljivom nema onih loših strana običnih pripovesti o avetima i čarolijama. On se nametnuo ti me što bi stvorio sasvim nove okolnosti, pa bi, iako je, zapravo, ne mogući, pružio priliku da se ljudske strasti iskažu potpunije i snažnije nego da ih podstiče sled stvarnih zbivanja.

Nastojala sam stoga da očuvam autentičnost temeljnih načela ljudske prirode, iako nisam oklevala da unesem izvesne novine u njihov sklop. *Ilijada*, grčki ep, Šekspirova *Bura* i *San letnje noći*, a posebno Miltonov *Izgubljeni raj*, poštuju to pravilo; i najskromniji romanopisac koji želi da svojim radom ponudi neku vrstu zabave – u kojoj će i sam uživati – može, pišući, bez ikakvog zavora, da u svojoj prozi sebi dozvoli izvesnu slobodu, a to je pre pravilo, čija je primena na najlepšim stranicama poezije urodila tolikim izuzetnim spojevima osećanja.

Nadahnuće za pojedinosti priče dobila sam u običnom razgovoru. Ona je započeta delom da bih se zabavila, a delom da bih pokrenula sve skrivene snage svog uma. Drugi motivi pojavili su se tokom pisanja. Nimalo nisam ravnodušna prema načinu na koji će čitalac odgovoriti na moralne težnje ili osećanja koja prožimaju ličnosti opisane na ovim stranicama; ipak, glavna briga bila mi je da izbegnem beživotne efekte savremenih romana i



Erazmo Darvin (1731-1802), engleski filozof, pesnik i lekar, autor je *Zoonomije*, poetskog traktata o fiziologiji, u kojem je velika pažnja posvećena pitanju stvaranja života – njegova orijentacija je pre evolucionistička nego književna. Prirodnjak Čarls Darvin, njegov unuk, tvorac je teorije o prirodnoj selekciji.

**Did I request thee, Maker, from my clay
To mould me man? Did I solicit thee
From darkness to promote me?—**

PARADISE LOST.

Navod iz *Izgubljenog raja* Džona Miltona bio je moto izdanja *Frankenštajna* iz 1818. godine. To je Adamova jadikovka zbog toga što je okusio od zabranjenog ploda.





Rođenje Frankenštajna

Okolnosti u kojima je Meri Šeli napisala Frankenštajna liče na okolnosti iz nekog romana. Njegova radnja se odigrava na obali Ženevskog jezera u maju i junu 1816. godine. Junaci su Meri Godvin (dole), pesnik Šeli (u medaljonu), čija je ona ljubavnica, i njena polusestra Kler Klermon, koja u tajnosti čeka dete čuvenog lorda Bajrona, čiji se portret nalazi pored primerka knjige *Čajld Harold*. Domaćin je Bajron, koga prati Polidori, njegov lekar – on je imao svoju verziju događaja. Bajron prima Šelijeve u vili *Diodati* (dole levo). Kada im vreme to dozvoljava, voze se čamcem: na graviri iz 1833. godine Meri Šeli je prikazana kako sedi držeći dete u naručju (gore). Ali dosadno kišno leto najbolje se prekraćivalo pričama o vampirima. U toj igri Meri Godvin je nadmašila prijatelje: 16. juna, posle razgovora o mogućnostima stvaranja života i, nakon toga, košmarne noći, ona je ispričala priču o *ludom naučniku*, užasnutom zbog toga što je stvorio čudovište. Mit je rođen.



Pretpostavlja se da je ovo portret Meri Šeli. Posle muževljeve smrti vratila se u Englesku i posvetila se pisanju. Mnogobrojni romani, novele, biografije



i putopisi zaokupljaju je do iznenadne smrti 1851. godine. Objavila je i Šelijeva dela, kao i njegovu prepisku.

da istaknem blagost porodičnih osećanja, kao i savršenstvo univerzalne vrline. Ne treba smatrati da su stavovi junaka romana uvek istovetni s mojim, jer ti stavovi prirodno proističu iz njihovih karaktera i okolnosti u kojima se nalaze; osim toga, na osnovu ovih stranica ne treba dolaziti ni do kakvih zaključaka o nekom filozofskom učenju bilo koje vrste.

Zainteresovanost autora za pisanje ove priče pojačana je činjenicom da je ono otpočeto u veličanstvenoj oblasti u kojoj se odigrava najveći deo radnje romana, u društvu prijatelja za kojima je nemoguće ne žaliti. Provela sam leto 1816. u okolini Ženeve. Bilo je hladno i kišovito, a večeri smo provodili okupljeni oko vatre, razonođujući se ponekad ovom ili onom nemačkom pričom o duhovima. Te priče rodile su u nama želju za podražavanjem. Dvojica prijatelja i ja dogovorili smo se da svako od nas izmisli jednu priču koja će se zasnivati na nekoj natprirodnoj pojavi (pripovest iz pera jednog od njih mnogo bi više zainteresovala čitaoce od bilo čega što mogu da se nadam da ću ikada napisati).

Vreme se ubrzo prolepšalo i prijatelji su me napustili kako bi otputovali u Alpe. Pred raskošnim prizorima koji su se pred njima ukazivali nestalo je svako sećanje na sve avetinjske vizije. Priča koja sledi je, dakle, jedina dovršena.

Marlou, septembra 1817.

Prvo pismo

Gospođi Savil, Engleska

Petrograd, 11. decembra 17..

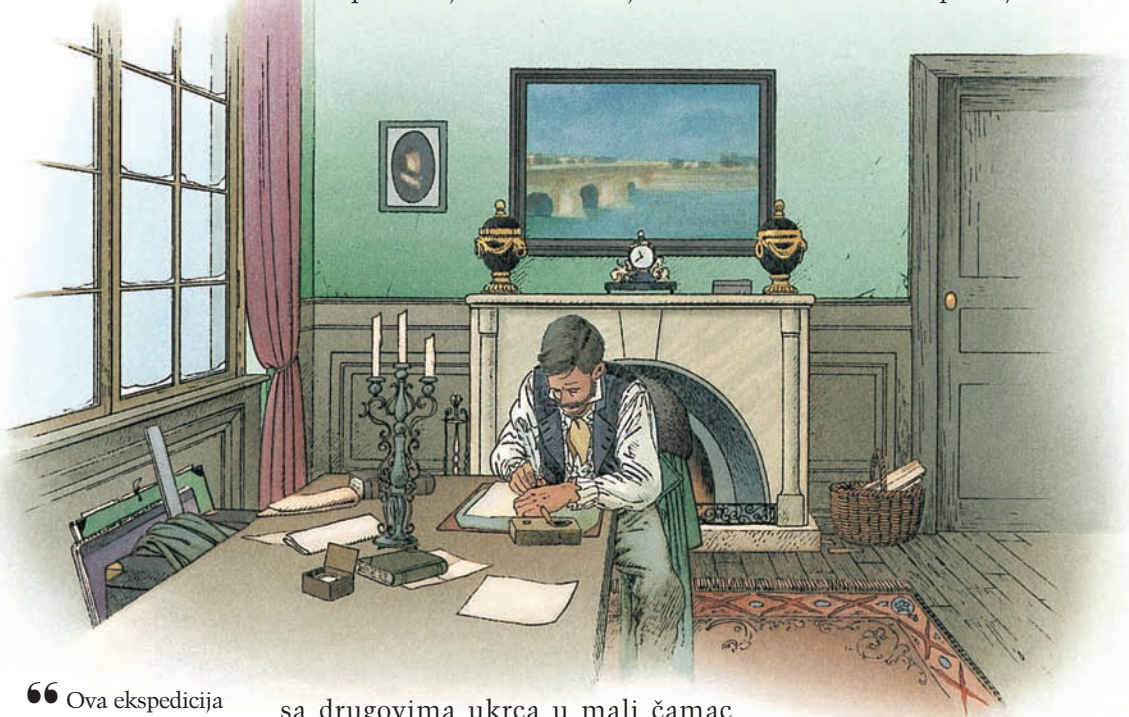
Obradovaćeš se kad čuješ da nikakva nedaća nije pratila početak mog pothvata, na koji si ti gledala sa tako zlim slutnjama. Ovamo sam stigao juče; i moja prva dužnost je da svoju dragu sestru uverim da sam zdrav i da sve više verujem u uspeh svog nauma.

Već sam daleko od Londona, na severu, i dok šetam ulicama Petrograda, osećam kako mi na obrazima poigrava hladan severni povetarac, koji me krepi i ispunjava ushićenjem. Shvataš li ovaj osećaj. Ovaj vetrić, koji je došao iz predela u koje sam se ja uputio, omogućava mi da unapred osetim ta ledena podneblja. Nadahnuti ovim vetrom obećanja, moji budni snovi postaju usrdniji i življi. Uzalud pokušavam da sam sebe ubedim kako je pol predeo mraza i pustoši; on se uvek pojavljuje u mojoj mašti kao predeo lepote i radosti. Tamo je, Margaret, sunce uvek vidljivo; njegov široki kotur kreće se duž horizonta i stalno rasipa svetlost. Tamo – jer, s tvojim dopuštenjem, sestro moja, pokloniću veru ranijim moreplovcima – tamo nema ni snega ni mraza; i jedreći preko mirnog mora, možda ćemo doploviti do zemlje koja po neobičnosti i lepoti prevazilazi

Zimski dvorac u Petrogradu. Grad je izgrađen na ostrvima u delti Neve, a osnovao ga je 1703. godine car Petar Veliki. On je iz Rusije i inostranstva doveo najbolje arhitekte tog vremena da ga projektuju i podignu. Grad je dobio ime Sankt Peterburg ili Petrograd i dvesta godina bio je blistava prestonica Ruskog carstva.



svaku dosad otkrivenu oblast na Zemljinoj kugli. Njene tvorevine i osobine mogu biti neuporedive, kao što su to, nesumnjivo, pojave nebeskih tela u tim neotkrivenim pustim predelima. Šta se sve ne može očekivati u zemlji večite svetlosti? Možda ću tamo otkriti čudesnu silu koja privlači iglu;¹ i možda ću srediti rezultate hiljada nebeskih posmatranja, kojima je potrebno samo ovo putovanje da bi njihove prividne nedoslednosti postale dosledne zauvek. Zadovoljiću svoju žarku radoznalost pogledom na deo sveta koji ranije niko nije posetio i možda ću gaziti po zemlji na kojoj čovekova noga nikad ranije nije ostavila traga. To me privlači, i dovoljno je da savlada svaki strah od opasnosti ili smrti, i da me nagna da krenem na ovo teško putovanje s radošću koju oseća dete za vreme raspusta, kad se



“Ova ekspedicija je bila najdraži san moje mladosti.”

sa drugovima ukrca u mali čamac i pođe u istraživačku ekspediciju uz reku svog rodnog kraja. Ali, ako pretpostavimo da su sva ova nagađanja pogrešna, ipak ne možeš sporiti neocenjivu korist koju ću pružiti čovečanstvu, do poslednje generacije, ako pronađem put pored pola do onih zemalja u koje se stiže za nekoliko meseci; ili ako dokučim tajnu magnetna, koja se,

¹ Misli se na magnetnu iglu, odnosno magnetni pol (prim. ur.).

ako je to uopšte moguće, može otkriti jedino ovakvim pothvatom kao što je moj.

Ova razmatranja su rasejala uzbuđenje s kojim sam počeo pismo, te osećam da mi srce plamti od oduševljenja koje me uzdiže do neba; ništa u toj meri ne doprinosi smirenju duha kao postojan cilj – tačka u koju duša može da upre svoje intelektualno oko. Ova ekspedicija je bila najdraži san moje mladosti. Žudno sam čitao izveštaje o raznim putovanjima preduzetim s ciljem da se stigne do severnog dela Tihog okeana, preko mora koja okružuju pol. Možda se sećaš da se cela biblioteka našeg dobrog ujaka Tomasa sastojala od istorija svih putovanja koja su imala istraživački cilj. Moje školovanje je bilo zanemareno, a ipak sam strasno voleo da čitam. Proučavao sam te knjige i danju i noću, a moja prisnost s njima povećavala je žaljenje koje sam osetio još kao dete kad sam saznao da je volja moga oca na samrti zabranjivala mome ujaku da mi dozvoli da se posvetim pomorskom životu.

Ove vizije su izbledele kad sam prvi put čitao pesnike čiji su izlivi zaneli moju dušu i uzdigli je do neba. I ja sam postao pesnik, pa sam godinu dana živio u raji koji sam stvorio; zamišljao sam i da mogu dobiti mesto u hramu u kome su posvećena imena Homera i Šekspira. Ti si dobro upoznata s mojim neuspehom i kako sam teško podneo to razočarenje. Ali baš u to vreme nasledih imanje svoga rođaka, te se moje misli okrenuše ranijoj sklonosti.

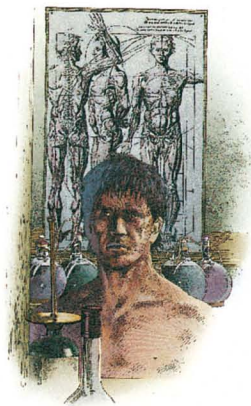
Prošlo je šest godina otkako sam se odlučio na ovaj pothvat. Mogu se čak i sada setiti onoga časa kad sam se posvetio ovom velikom naumu. Počeo sam time što sam navikao telo na nedaće. Pratio sam lovce na kitove u nekoliko ekspedicija do Severnog mora; dobrovoljno sam podnosio hladnoću, glad, žeđ i nespavanje; često sam radio više nego obični mornari u toku dana, a noći sam posvećivao proučavanju matematike, teorije medicine i onih grana fizičke nauke iz kojih bi pomorski pustolov mogao da izvuče najveću praktičnu korist. Dvapat sam se stvarno zaposlio kao podoficir na grenlandskom kitolovcu i izvršio sam svoju dužnost na opšte divljenje. Moram priznati da sam bio ne malo ponosan kad mi je kapetan ponudio dužnost svog zamenika na brodu i sa najvećom ozbiljnošću me molio da ostanem; toliko je dragocenim smatrao moje usluge.



Ove podatke sakupio je i sistematizovao Džon Ros, britanski moreplovac i istraživač (1777-1856). Bezuspešno tragajući za Severozapadnim prolazom, otkrio je ostrvo Somerset, poluostrvo Butiju i ostrvo Kralj Vilijam. Takođe je odredio i položaj Severnog magnetnog pola.

„Bilo je to jedne tmurne novembarske noći, kad sam konačno sagledao kako se moj cilj ostvaruje. Sa strahom koji je gotovo prelazio u agoniju, prikupljao sam oko sebe instrumente života da bih mogao uliti iskrju života u mrtvu stvar koja je ležala kraj mojih nogu.

Bio je već jedan sat po ponoći. Kiša je sumorno dobovala po prozorskim oknima, a sveća već dogorevala, kad pri svetlosti gotovo poslednjeg plamena opazih kako se otvoriše mutne žute oči toga stvorenja; ono udahnu duboko, udovi mu se pokrenuše i zgrčiše.“



Frankenštajn ili Moderni Prometej

Meri Šeli

Čitalac postaje istraživač,
književnost postaje otkriće

Ovo su dela najvećih pisaca svetske književnosti. Sa edicijom **Knjige za sva vremena** vratite se najlepšim pričama. Otkrijte ih na novi način, jer su ilustrovane i prokomentarisane kao što to do sada nikada nisu bile.

Mašta velikog ilustratora:

Filip Mink je ilustracijama dočarao tragičnu sudbinu naučnika Viktora Frankenštajna i čudovišta koje je stvorio.

Novo pomoćno sredstvo:

dokumentarne autentične slike, date paralelno s tekstem i propraćene objašnjenjima, vraćaju **Frankenštajnu** njegovu reportažnu vrednost. Originalni tekst, a sasvim nova avantura.



ISBN 86-7781-399-3



www.kreativnicentar.co.yu